

1403 TARİHLİ BİZANS - TÜRK ANTLAŞMASI

George T. DENNIS

İngilizceden Çeviren: Melek DELİLBAŞI

Orientalia Christiana Periodica, Vol. XXXIII, 1967, 72-88.

Osmanlı Türklerinin uğradığı ezici yenilgi ve Bayezid'in 28 Temmuz 1402'de Ankara'da Timur tarafından tutsak alınması, Doğu Akdeniz'de panik ve tam bir kargaşalık yaratmıştı. Türkler, Grekler ve Latinler bir diğer Moğol saldırısının devamlı korkusuyla yaşıyor ve her biri Türk İmparatorluğunun yıkıntısından yarar sağlamaya çalışıyorlardı. Bu durum eski düşmanların, geçici nitelikte olduklarını bildikleri halde, yeni ittifaklar yapmalarına yol açtı. Makalemizin konusu bu çeşit ittifaklar ve barış antlaşmalarıdır. 1402-1403 yıllarında Yakın-Doğu devletleri arasında mevcut olan belirsizlik ve karışıklık bugünün tarih eserlerine de yansımaktadır. Bu durumun güvenilir kaynakların azlığından ileri geldiği söylenebilir. Aşağıda sunulan kısa incelememizin, karışık olan bu dönemin, özellikle, 1403 barış antlaşmalarının bazı yönlerden aydınlığa kavuşmasına yardımcı olacağı umulmaktadır.

Ankara Savaşı felâketinden sonra Bayezid'in büyük oğlu Süleyman, Avrupa Türkiye'sinde hakimiyetini sağlamak için kaçtı ve üç hafta sonra 20 Ağustos da Gelibolu'ya vardı¹. Kardeşleri, mümkün olduğu kadar bir şeyler kurtarmaya gayret etmeleri için, Anadolu'da bırakılmışlardı. Süleyman'ın başlıca işi, Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında kendi durumunu sağlamlaştırmak idi. Bunu başarabilmek için de orada Hıristiyan Devletler ile bir süre mütarekeye ihtiyacı vardı. Süleyman hemen Bizans, Venedik, Genova ve diğer Hıristiyan Devletler ile görüşmelere başladı. Venedik Senatosu, 22 Eylül'de alınacak önlemleri tartıştı. Stratejik Gelibolu'yu kendilerinin ele geçirebileceklerini umuyorlardı². Venedik Cumhuriyeti, o sıra Paris'te bulunan Bizans İmparatoru II. Manuel Paleologus'a Türk yenilgisinin haberlerini doğrulamak ve mümkün olduğu kadar çabuk İstanbul'a dönüşünü teşvik etmek için bir mesaj gönderdi³. Venedik diplomasisinin amaçları iyi bir şekilde saptanmış ve bütün ihtimaller düşünül-

1 Kısa bilgi için bak. Kod. Paris gr. 2228, fol. 91 v. S. Lambros-K. Amantos, p. x... Vrahea Hronika 1932, n. s.68. Kaynaklar devamlı olarak Süleyman'ı Musulman Zalabi olarak naklederler.

2 Venice, Archivio di Stato, Senato Misti, 46, fol. 43 v-44.

3 9 Ekim 1402, ibid. fol. 47 v.

müştü. Şüphesiz, en önemli husus Doğuda ticari kuruluşlarının güvenliği idi. Bu husus göz önünde tutularak her tarafta barış ve istikrarın sağlanmış olması gerekirdi. Süleyman ile Avrupa'da, kardeşi ile Anadolu'da ve ayrıca Bizans İmparatorluğu'yla da bir anlaşmaya varmak zorunlu idi. Bu sırada en azından Cenova ve Rodos Şövalyeleri ile barış halinde olmak önemli idi. Venedikli Amiraller Cenova ile bir ihtilâftan kaçınmak için kesin emir almışlardı⁴. Venedik aynı zamanda niyetlerini büyük kuşkuyla karşıladığı Cenevizliler ile çok yakın ilişkisi bulunan VII. Johannes ile değil, fakat II. Manuel ile yapılacak bir antlaşma için çok istekli idi⁵. Süleyman'ın da hem Manuel, hem de Venedik ile aynı doğrultuda olmak, her ikisine de önemli imtiyazlar vermek arzusunda olduğu anlaşılıyor. Gelibolu'da görüşmeler sürmekte iken Süleyman, aynı zamanda görevi Manuel ile de ilgili olan bir elçiyi Venedik'e gönderdi. Arazi vaadlerinden başka Türk Emiri, Manuel ile, karşılığında Bizans'ın vassalı olmayı önerdiği bir antlaşmaya varmayı umuyordu⁶.

Fakat Manuel dönüşünü geciktirdi ve 22 Ocak 1403'den önce⁷ Cenova'ya gelemedi. Başkent'ine ulaşması ise 9 Haziran'ı buldu. Venedik'in ve ilgili diğer devletlerin beklemeye tahammülleri yoktu. Ceneviz Devleti 11 Ocak 1403'te Jean de Châteaumorand'ı Romanya, Yunanistan, Türkiye ve diğer ülkelere, Manuel ile olduğu gibi VII. Johannes ile ve son olarak da Timur'la görüşmelerde bulunmak üzere, geniş yetki vererek elçi olarak atadı.

Bununla birlikte elçinin kesin maksadı tam olarak belirtilmemiştir⁸. O arada, Venedik'i temsil eden Marco Grimani ve Andros Beyi Pietro Zeno, Süleyman, Türkiye'de ki kardeşi, Bizans ve diğer Latin devletleriyle bir antlaşma düzenlemeye çalışıyorlardı; görüşmeler üç buçuk ay sürmüştü⁹. Sonunda, maddeler üzerinde anlaşıldı ve antlaşma Süleyman ve Hıristiyan devletlerin temsilcileri tarafından imzalandı. Ancak antlaşmanın yalnız Türkçe orijinalinin pek düzgün olmayan İtalyanca bir çe-

4 Venice, Archivio di Stato Secreti I, fol. 91.

5 7 Aralık 1402'de Senato, Manuel'i dönüşünü hızlandırması için teşvik etti. "et obstare his que ordinantur pre nepotem et Januenses": Venice, Arch. Stato Senato, Misti 46, fol. 58 v.

6 "Quod respondeatur isti oratori magnifici domini Çalabi, filii Baysiti, qui reductus est in partibus Grecie, ad illa verba que nobis dixit parte sua ortando nos ad suadendum domino imperatori Chiermanoli quod ipse debeat presto se reducere ad partes Constantinopolis, nam dispositio sua est esse eius filius et non recedere a voluntatibus suis, non dubitans quod ipsi bene erunt in concordio quia voluit quod possit disponere et ordinare de terris et locis suis sicut de propriis".

7 GIORGIÒ STELLA, *Annales Genuenses*, ed. L. A. Muratori *Rerum italicarum scriptores*, 17 (Milan, 1730), s. 1196

8 Venice, arch. Stato, *Miscellanea atti diplomatici e privati*, busta 30, no. 905.

9 Bak. III. Ek.

virisi kalmıştır¹⁰ (Bu Belge 1. Ekte verilmiştir). Bazı görüşmeler devam etmiş olmakla beraber Süleyman'ın Türkiye'deki kardeşi ile bir antlaşma imzalandığı belli değildir. Eğer imtiyaz verilmişse herhalde çok az verilmiştir veya hiç verilmemiştir¹¹. Zeno'nun, Venedik Hükümetine verdiği rapora göre (Ek II), Süleyman ile antlaşma Gelibolu'da imzalanmıştır¹². Ancak, imzalandığı tarih ise pek kesin değildir, çünkü mevcut olan tercüme tarihsizdir ve tarihçiler tarafından daha ziyade keyfi olarak tayin edilmiş olan 3 Haziran 1403 tarihinin ise savunulması elbette kolay değildir¹³. Süleyman, VII. Johannes ve diğer Hıristiyan Devletleri ilgilendiren antlaşmanın Ocak veya Şubat 1403 de yapılmış olduğunu hükmedebiliriz. O yılın 20 Şubat'ın da Pera'lı kâtiplerin anlaşmayı düzenleme görevlerinden dolayı ücretleri ödenmişti¹⁴. Zeno'nun raporu, Gelibolu'da görüşmeler sürerken Antonio Acciajuoli'nin, kesin tarihi belli olmamakla beraber, büyük bir ihtimalle Ocak 1403'te Atina kalesini zaptetmiş olduğu haberinin geldiğini açıklamaktadır¹⁵. Yapılan antlaşmanın bir kopyası Zeno'nun raporu gibi, 9 Nisan 1403 de Venedik elçisi Giacomo Suriano'ya verilmiştir¹⁶.

10 Antlaşmanın bu çevirisi bir kaç kere yayınlanmıştır. L. DE MAS LATRIE, "Commerce et expéditions militaires de la France et de Venice au moyen âge", Collection de documents inédits sur l'histoire de France, Melanges historiques, Choix des documents, 111 (Paris, 1880), no 22, p. 178-182; G.M. Thomas, *Diplomatarium Veneto Levantium*, II (Venice, 1889), no. 159, p. 290-293; N. LORGA, "Privilegiul lui Mohammed al II-lea pentru Pera", *Analele Academiei Române, Memoriile Sectiunii Istorice*, ser. II (1913-1914), 85-88. Bu yayınların kullanışsız olması ve şimdiki çalışmamız için öneminden dolayı belgeyi yeniden yayınlamak yerinde olacaktır.

11 9 Nisan 1403 tarihli Venedik tarafından elçi Giacomo Suriano'ya verilen emirlere göre, O, aşağıdaki şekilde, Bizans İmparatoruna konuşmuştur: "dominatio nostra informata per suos rectores partium Romanie de pace et concordia celebrata inter imperium suum Januenses, illos de Rodo, nos et alios in dicta pace conclusos, et utrumque ex filiis Baysiti, tam illum qui est in partibus Grecie quam illum qui est in partibus Turchie..." Venice, Arch. Stato, Senato, Misti 46, fol. 73". Eğer O, Türkiye'de oturan Süleyman'ın kardeşiyle bir antlaşma yapmayı başarsaydı emirler şu şekilde devam edecekti, "narrabis causam missionis tue parte nostra ad suam presentiam pro visitatione amicabili persone sue et pro confirmatione et validotione pacis tractate inter suam excellentiam et nos... ut per copiam quam de illa tecum portas, ipse nil promisit nobis exequendum per eum". Ibid., fol. 74. III. Ek'te verilen belge şunu açıklar: "in tractatibus pacis concludere inter utrumque filium Basayti et maxime cum illo qui dominatur in partibus Grecie".

12 Zeno'nun raporu kısmen N. Jorga tarafından yayınlanmıştır, "Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siecle", *Revue de l'Orient Latin* 4 (1896) 258-262.

13 Bak. F. DÖIGER, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches*, 5. Teil (Munich, 1965), no. 3201; İdem, "Johannes VII., Kaiser der Rhomaer", *Byzantinische Zeitschrift* 31 (1931) 33; P. WIRTH, "Zum Geschichtsbild Kaiser Johannes VII. Palaiologos" *Byzantion* 35 (1965) 595-596.

14 "Pro Lavagnino de Murta, notario, et socio, scribis curie Peyre, et sunt pro eorum labore et mercede per eos passis, tam in scribendo et extrahendo instrumentum pacis unite inter serenissimum imperatorem et Comune nostrum cum liga ex una parte, et illustrem dominum Mosorman Jhalabi, Turchorum dominum in Grecia ex alia". IORGA, op. cit., p. 82-83.

15 Bak. K. SETTON, *Catalan Domination of Athens 1311-1388* (Cambridge, Mass., 1948), 202.

16 "Fecimus etiam tibi assignari ad cautelam unam reformationem dicte pacis nobis missam per ser Petrum Geno et capitula duo literarum suarum facientia ad ipsa facta". Venice, Arch. Stato, Senato Misti 46, fol. 74.

Zeno'nun geçmiş yılda, anno preterito, üç buçuk ay antlaşmayı hazırlamakla meşgul olduğunu açıkça görmekteyiz; bu da Venedik hesaplarına göre 1403 Yılı'nın Ocak ve Şubat aylarını içermektedir.

Muhtemelen antlaşmanın yapıldığından hâla haberi olmayan II. Manuel, Mora'da bir ay geçirmek ve orada Süleyman ile antlaşmayı görüşmek niyetinde olduğunu bildirmiştir¹⁷. Her ne olursa olsun, Manuel, çok geçmeden yeğeninin Süleyman ile bir antlaşma yaptığını öğrenmiş olacaktır. Aynı zamanda o da, Venedikliler gibi, eğer kuvvetlendirilmezse antlaşmanın kısa süreli olacağını ve fazla önem taşımayacağını çok geçmeden anlamıştır¹⁸. Antlaşmanın pekiştirilmesi ve yeniden onaylanması için 9 Nisan 1403 de, Bayezid'in oğulları nezdinde Venedik'in elçisi olan Giacomo Suriano'ya ayrıntılı ve karmaşık talimat verildi¹⁹. Onun elçiliğinin başlıca amacı Türkler tarafından Venedik'e verilen sözün yerine getirilmesini sağlamaktı. Aynı zamanda Manuel'e Gelibolu'ya kadar refakat etmeye, fırsat olunca da, zaten imzalanmış olan barış antlaşmasını tartışmaya gayret edecek, Manuel'in de bunu bağlayıcı sayacağını ve onaylayacağını umduğunu anlatacaktı²⁰. Venedik, Manuel ile yeğeni arasındaki gerginliği bildiğinden bu iş bir incelik gerektirmekteydi. Gerçi Venedik, Manuel'i desteklemekle beraber, amcasının tahtı yeniden ele geçirmesini engelleyebilecek kadar kuvvetli olabileceği düşüncesiyle, Johannes'e karşı tedbirli davranmayı uygun buldu. Suriano'nun bu zor ve nazik işi ne derece başarıyla yaptığı belli değildir. Kendisi bulunmadan yapılan antlaşmaya Manuel'in tepkisi ne olmuştur, bu da bilinmiyor. Ancak, 1403 yılının Mayıs ayında veya Haziran başlarında VII. Johannes ile Gelibolu'da bulunduğu zaman, antlaşmanın tartışma konularından biri olduğu kesin olarak anlaşılmaktadır²¹. İster Gelibolu'da veya daha sonra İstanbul'da Süleyman'la buluşmuş olsun ya da olmasın Manuel'in herhangi bir şekilde antlaşmayı onayladığı veya VII. Johannes ile yapılanla aynı olan bir başka antlaşmayı imzaladığı kesindir. 29 Eylül 1404 tarihli bir belgede Manuel, Süleyman'ı "oğlu" olarak zikretmekte ve aralarındaki "orkomotikon" bir antlaşmadan

17 Venice, Arch. Stato, Secreti, 1, fol. 88^v.

18 23 Mart 1403 tarihinde Venedik Senatosu şunu bildirmiştir. "Cum omnes qui sint informati de factis et condicionibus Turchorum in hoc concordent quod paces celebrate et concludere cum utroque filiorum Baysiti, tam illo qui est in partibus Grecie quam illo qui est in partibus Turchie, essent modico tempore durature et quasi nullius importancie nisi de novo confirmentur. . .": Venice Arch. Stato, Senato, Misti 46, fol. 69.

19 Venice, Arch. Stato, Senato, Misti 46, fol. 73^v 75^v. Bu belge Venedik'i ilgilendiren barış şartlarının yerine getirilmesini belirtmekte olup, bu makalenin sınırları içerisinde söz konusu etmek için çok uzun ve ayrıntılıdır.

20 Aynı yer., fol 73': "... et optamus quod quatenus erit pro parte sua habeat effectum".

21 23 Haziran 1403 tarihinde Pera Komünü Pampello de Spignano'ya harcamış olduğu masraflarının karşılığını öder, "hiis diebus quando fuerunt missi cum domino imperatore Calojane super galeam usque Gallipolim, ubi tunc existerat dominus imperator Chir Manoli". Iorga, aynı eser, s. 86.

bahsetmektedir²². Dukas da, Manuel ile Süleyman arasında bir antlaşmadan söz eder ve anlattıklarında iki antlaşmayı birbirine karıştırdığı görülürse de sözünü ettiği şartlar, Ocak 1403 antlaşmasında bulunan şartlara uyaktadır²³.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, 1403 yılında bir kaç antlaşma imzalanmıştır. Ancak, elimizde sadece birincisinin kopyası var. Birinci antlaşma, 1403 Ocak veya Şubat ayında Gelibolu'da Süleyman, VII. Johannes, Venedik, Cenova, Rodos ve diğer Hıristiyan Devletler arasında imzalanmıştır. Aynı zamanda Süleyman'ın Anadolu'daki kardeşi ile de bir çeşit antlaşma imzalanmış olması mümkündür. Üçüncü antlaşma, Süleyman ile II. Manuel arasında muhtemelen Haziran 1403 de Gelibolu veya İstanbul'da imzalanmıştır. Manuel ve Anadolu'daki Türk Emiri arasında belki dördüncü bir antlaşma da vardır.

EK I

1403 Ocak-Şubat aylarında Türk Emiri Süleyman, Bizans İmparatoru VII. Johannes ve diğer Hıristiyan Devletleriyle yapılan barış antlaşmasının kopyası.

Venedik Devlet Arşivi Pacta, reg. VI, fol. 130^v (anc. 128^v).

1- Copia pactorum pacis facte cum domino Musulman Zalabi, scripte in ydiomate turcho e signate signo suo et suorum baronum, reformata per ser Petrum Geno.

2- In nomine di Dio verasio Mi che sum Musulman Zalabi, soldan, fio del gran soldan Baysit imperador, dapuo che lo gran — imperador Caloiani, imperador di Griesi, mio pare, Paleologo imperador e lo imperio de Constantinopoli fo contenti quelli e mi cum lo comandamento del nostro Signor Dio, et etiandio cum li grandi comuni insembre, Rodo cum lo so hospital, Venetia, Çenoa cum l'isola di Sio e lo Duchia di Nicxia cum tute le terre et isole che sum ali suo luogi suo cose del Mar da Basso e del Mar Mazor et infra terra de lo imperador cum tuti i luogi che lo habia e de la liga che s'e in so compagnia, havemo zurado et havemo fato verasia paxe cum bona voluntade e drete adeso cum la voluntade de Miser Domenedio. io zuro per quello che ha fatto lo cieol e la terra et per lo mio Macometo Mustafa e per el mie vij mustafi e per lo mio altissimo grande profeta che nuy credemo e per anema de mio avo e per la testa de mio pare soldan e par l'anema mia, cum tuti questi ho fato paxie, cum li mie baroni e cum tuti li mie suditi et homenj io ho fato questa

22 Vasiliki diatagi pros Dimitrion Vuliotin peri Hagiü Orus, A. VATOPEDINOS, Grigorios o Palamas 2 (1918) 449-452.

23 DUCAS, I storia Turco-Bizantina, yay. V. Grecu (Bucharest, 1958), 18, 2, s. 111-113. Aynı zamanda bak. A. BAKALOPULOS, "Les Limites de l'Empire byzantin depuis la fin du XIVe siecle jusqua' a sa chute (1453)", Byzantinische Zeitschrift 55 (1962) 56-65.

paxe, e ancora cum tuto lo paise che Dio me dare s'il vegnisse altri signori mie suzeti, cum mio pare lo imperador e cura lo imperio di Griesi e cum la compagnia de li comuni, li castelli e terre de lo imperador e de le convicine et cum li luogi e isole e casali che sum a lo Mar de Basso e a lo Mar Mazor et infra terra, havemo fato la paxe fin a che seremo vivi e li fiuoli de nostri fiuoli sia cum lor in bona paxe.

3- A mio pare imperador de Griesi e a lo imperio di Constantinopoli io ho dado Salonichi cum la Calamarea cum tute le lor pertinentie, como havemo parlato, e di lo Galicho fina lo Paravardaro e fina a la marina franco e libero, et ho dado Salonichi cum lo so çula, e quello che li dava a mio pare io i lo dono, e ho li dado da lo Panido fina in Mesembria e la Palateoria insembre et le suo castelle e şaline et con tute le lor pertinentie, io le ho dado senza alguni tributi a mio pare lo imperador et a lo imperio di Griesi et in quelle contrade tuti quelli Turchi che habia possession io li die cazar via de la et in questi luogi tuti quelli si Griesi como Turchi che habia comprado alguna cossa per la soa moneda che li sia soy et hō dado Constantinopoli cum tute suo confine franche senza algun tributo de la la Parapolia fino al Panido, et in questi luogi o dado al imperador eh'el possa mussa murar castelli et ogni forteza ondi li plaxe tuto so plaser.

4- Item. in Turchia quelli castelli che tegniva lo imperador tuti li ho dadi.

5- Item. s'il sera alguna novitade de Tamberlan io ve daro le mie galie quante havero, marinari a vegnir in Constantinopoli a le mie spexe si lo havera bisogno.

6- Item. per contra Salonicho io li ho dado el Scopelo, el Sciato et lo Sciro, et ho li dado fina x novembre in qua lo trabuto de li di ti luogi.

7- Item. tuti li hormenj de Constantinopoli che sum inside possa tornar senza algun impazo in le lor caxe.

8- Item. tute cosse et differencie passade dal tempo de mio avo e de mio pare in qua sia lasade et asolte, e non se debia cercar, salvo si algun debitor special dovesse dar un ad j° altro che lo i sia fato rasion.

9- Item. lo fio de Lazaro lo teren so che lo havera in lo tempo de mio pare che lo non i se dia briga, et debia dar lo trabuto che lo dava per avanti a mio pare, et mandar la so zente a l'oste como lo iera usado. et si cum la soa persona el voia vegnir ch'el possa vegnir securamente e quando lo non voia che lo mandi la so zente, et in caso che lo vegnisse cum la so hoste che lo non habia dano de algun membro de la soa persona ni de la soa zente et mandaro lo san e salvo cum la soa zente che da mi non havera algun dano.

10 Item. che tuti li Franchi, Veneciani, Çenovesi, de Ruodo, Griesi e tuti i Franchi tuti i mercadanti possa vegnir a lo mio paise. e si Dio me dara

etiamdio altro paise per mar et per terra che algun non habia dano, e che quello che iera usanza di pagar per avanti che i paga senza altra greveza.

11 Item. si algun mercadante fesse algun fallo, che algun altro mercadante non debia portar peno salvo quello proprio che haver fatto lo mal.

12 Item. a lo mio paise et luogi si algun navilio se rompesse, che tuto quello che scapolasse. si haver como persone, sia scapolo e reso.

13 Item. tute le scale che ho sia averte e che quanto gran che li vora e li possa tuor, e che le mie comercieri non li dia briga, e che in tuti li luogi önde eli vuol i i possa prender. et per lo comerciodi cadaum mozo de Constantinopoli debia pagar yperper j.

14- Item. che algun mio navilio che vuoga remi non possa in sir fuora de le boche ni de sora ni de soto senza parola de lo imperador e de tuta la liga e, per aventura algun insisse et fosse trovadö et fosseli fato dano, che eli se ne habia lo dano e che la paxe romagna semper ferma.

15- Item. li amaloti de Constantinopoli tuti che e in le mie preson över in man de li mie baroni, över che sia in li feri över che habia li feri al colo, che se truova apreso de mi che io li debia lasar andar.

16- Item. che li prisoni de Zenovesi che sia in mi et in le mie prison över in le mie baroni, si li se truova e li debia lasar et önde i truova algun Zenovese prison che io el debia lasar.

17- Item. si algun sclavo scampasse dei Çenovesi e fosse ben Musulman, che io lo debia dar, cum questo pato che dapuo che fo la rota del Tamberlan tuti quelli mie che se trovasse in le lor man che eli sia lasadi.

18- Item. de le prison di Syo che li debia dar xxv amaloti.

19- Item. li castelli che ha Zenovesi on lo Mar Mazor che eli non sia tegnudi de pagar trabuto.

20- Item. quelli v^o ducati che dara quelli de Sio al Signor de Alto Luogo che li non debia pagar niente.

21- Item. de le confine de Veneciani si lo fosse prose terre, castelli, casali, ni alguna cossa de le suo confine, che io le debia ren der e darli Sitines.

22- Item. per contra l'isoladi Negroponte su la terra ferma li don infra terra mia cinque e si in questi fosse şaline ni scala ch'el si mio, es'il fosse tolto in trato gran del mio paise senza pagar el mio commercio che quelli che lo trazesse sia castigadi.

23- Item. ch'el Marchexe de la Bondeniza non sia tegnudö altro salvo quello che lo iera tegnudo per avanti a mio pare.

24- Item. che si nesun sclavo ni servo vegnisse a scampar a li lor luogi che eli me li debia dar, e per simel si algun lor schiavo ni servo scampasse a li mie luogi che sia tegnudo doverli li dar.

25- Item. che quello che dava Nicsin et Alto Luogo et la Palatia, goe ducati ij^c, che eli non debia dar niente.

26 Item. de li amaloti de Veneciani li daro v^c amaloti, qual che eli vora, cum questo pato che eli me renda tuti li Turchi che li havera.

27- Item. de lo trabuto de Foia Nuova laso ducati v^c.

28- Item. si alguna casion intravegnisse o de sangue o de parole o per che altro muodo se fosse che la paxe non se rompa ma remagna ferma, e che quelle devison che fosse se debia acordar amicabilemente entro mezane persone.

29- Item. la Salona cum quele confine che manzava la Contessa le ho داده a lo Hospedal de Rudo franche et libere.

1 . Ekin Özeti:

1 Emir Süleyman (Musulman Zalabi) ile imzalanan barış antlaşmasının kopyası Türkçe yazılmış olup, kendisi ve beyleri tarafından imzalanmış, Bay Pietro Zeno tarafından tercüme edilmiştir. 2) Ben, Büyük Sultan Bayezid'in oğlu Sultan Süleyman (Musulman Zalabi), Greklerin büyük imparatoru, babam olan VII. Johannes Paleologus (Caloiani) ve büyük yerel idareler, Rodos Şövalyeleri, Venedik, Genova, Sakız (Sio), Naxos (Nixia) ve onların Ege (Mar da Basso) ve Karadeniz'de (Mar Mazor) sahip olduğu yerlerin temsilcileri ile yemin ettik ve gerçek barışı akdettik. 3) Greklerin babam olan İmparatoruna, Selanik, Kalamarya, Halkidikya ve Selanik Körfezinin sahil kısımlarını verdim²⁴. Aynı zamanda Marmara Denizinde Panidos'dan İstanbul'a, Kuzeyde, Karadeniz sahilinde Mesembri'ya kadar olan yerleri verdim²⁵. Hiçbir vergi vermek zorunluluğunda olmayacak ve istediği gibi kaleler inşa edebilecektir. 4) Aynı zamanda İmparatorun Türkiye'de elinde bulundurduğu kaleleri geri veriyorum²⁶. Eğer gerekirse, Timur'a karşı İstanbul'a yardım etmesi için kadirga ve gemiciler temin edeceğim. Skopelos, Skiathos ve Skyros adalarını da ona verdim. 7) İstanbul'un bütün ahalisi güvenlik içinde evlerine dönebilirler. 8) Büyük Babam zamanından bugüne kadar davalı olanlar, bir kimseye kişisel borcu olanlar hariç, beraat edeceklerdir. 9) Sırp Prensi Stephan Lazareviç, (lo fio de Lazaro) babam zamanında elinde bulundurduğu yerleri muhafaza edecek, askeri yardım yapacağı gibi, ona vermekte olduğu vergiyi de ödeyecektir. Kendisinin ve adamlarının güvenliğini garanti ediyorum. 10) Bütün Frank, Venedik, Cenova, Rodos ve Grek tüccarları benim bölge güvenlik içinde girebilecekler ve daha önce babama ödemekte ol-

24 Yer adları çok açık olmamakla beraber, anlatım Dukas'inkine çok yakındır. Bak. BAKALOPULOS, aynı eser ve haritada s. 64.

25 Dukas'a göre, Varna'nın Kuzeyine kadar uzanan bölge, İmparatora geri verilmiştir.

26 Chalcoandyles'de Anadolu'nun kıyı bölgesi boyunca, Bizans'ın tekrar elde geçirmiş olduğu bölgelerden bahseder. Laonici Chalcoandyle, Historiarum Demonstrationes, yay. E. Darko, 1 (Budapest, 1922), s. 163.

dukları vergiyi ödeyeceklerdir. 11) Eğer bir tüccar suç işlerse, başka bir tüccar bu yüzden cezalandırılmayacaktır. 12) Eğer bölgede bir deniz kazası olursa kurtarılan insanlar ve mallar geri verilecektir. 13) Bütün limanlarım açık olacak ve ne hububat miktarı üzerine bir sınır konulacak, ne de tüccarlarım herhangi bir mesele çıkaracaklardır. Her bir İstanbul mozo'su için bir hyperon ödenecektir. 14) Hıristiyan İttifakın ve İmparatorun tasvibi olmadan gemilerim Çanakkale Boğazına girip çıkamayacaklardır. 15) Benim veya Beylerimin elindeki Bizanslı tutsaklar serbest bırakılacaklardır. 16) Benim veya Beylerimin elindeki Cenevizli tutsaklar serbest bırakılacaklardır. 17) Cenevizlilerden bir Müslüman köle kaçacak olursa, geri göndereceğim. Timur'un hücumundan sonra Cenevizliler tarafından ele geçirilmiş olan tebaamdan herhangi bir kimse serbest bırakılacaktır. 18) Sakız'dan (Syo) 25 tutsak geri gönderilecektir. 19) Karadenizdeki (Mar Mazor) Ceneviz kaleleri vergi vermekle yükümlü olmayacaklardır. 20) Sakız bundan böyle Ayasuluğ (Alto Luogo) Hakimine 500 Duka vermeyecektir. 21) Venediklilere ait olup zaptedilmiş olan bütün arazi, kaleler, evler, veya herhangi birşey geri verilecektir, ayrıca Atina'yı da (Sitines) onlara vereceğim. 22) Eğriboz'un karşısındaki karanın denizden içeri 5 millik kısmını onlara vereceğim fakat, tuzlalar ve limanlar bana ait olacaktır. Venedikliler, vergi ödemedi benim topraklarımdan hububat alan bir kimseyi cezalandıracaktır. 23) Bodonitsa Markisi babam zamanında ödemekte olduğundan daha fazlasını ödemeyecektir. 24) Her iki taraftan kaçan köleler geri verilecektir. 25) Naxos, Ayasuluğ (Theologo) ve Balat (Palatia) tarafından ödenen 200 duka bundan böyle ödenmeyecektir. 26) Elleri bulundurdukları Türkleri geri vermeleri şartıyla beşyüz Venedikli tutsağı geri vereceğim. 27) Yeni Foça'yı ödemekte olduğu vergiden 500 duka indiriyorum. 28) Bu barış sağlam olarak korunacak ve herhangi bir anlaşmazlık dostça çözümlenecektir. 29) Kontes tarafından saldırıya uğrayan Salona ve arazisini de Rodos Şövalyelerine verdim.²⁷

EK II

1- Copia aliquorum capitulorum insertorum in litteris domini Petri Geno, domini Andrensis, missorum ducali dominio.

2- Dapuo azonti in Garipoli al vero le proferte fate per i suo i parse asay trovasse de li esser vegnudo j° so capetanio che se chiama Vranes et altri a chi despiase asay de le cose dade a lo imperio. et ancora trovie esser vegnudo messo de Antuonio Bastardo, et qual prometeva molti dener perche el non i fosse tolto de le man quelì personi che l'avea e Sitines. stesemo in Garipoli plu de zorni viij avanti che esso e li suo baroni volesse zurar li pati de la dita paxe. in le fin luy voleva li fosse lasado bona parte de li confini de borgi dadialo imperador. a nuy ne de impazoasaide parecchie cose e a le fin ambaxiatori de misser l'imperador li lassa alguni confini e lasa li

27 Bak. SETTON, adı geçen eser, 186-187.

vij fusti de galie che li doveva esser dadi. nuy li convegnissemo proferir li Turchi che haveva la Signoria vostra, e perche io so che non de iera se no da xx in xxv in Candia i li profersi be che ignero muodo de tuor de li amaloti v° da xxv in xxx mancho per retegnir i diti Turchi.

3- Anchora proferissemo tuti insembre che a questo primo tempo mandaremo al streto, çioe tuta la liga, da quatro över cinque galee per devedar a Timer-bei si lo volesse passar in Grecia, et esser cum esso a lo deviedo de lo dito pass una cossa.

4- Ancora, perche de li vegniva dito dapuo el nostro zonzer che Antuonio Azaiuoli haveva habudo lo castelo de Sitine e tegniva ancora i vostri prisioni, per non esser menadi per longa a lo receiver del possessio de quei profersi ad Eli basia che e el tuto presso lo Signor et a coluy che mandara a darne el dito possessio mandando tal persone che non voiendo darli el dito Antuomo cum so voler che elo lo convegna dar per força ducati mille dapuo dado lo dito possessio, la qual spexa ne fo conseiado del tuto esser necessaria per le maniere e costume suo, dapuo zurado lor la paxie de presente el sequente di se partissemo.

5- Non podessemo recovrar in quel puocho de spacio che nuy stessemo se non persone xv de Modon e Coron, e conveni mandar nostro messo cum do homeni de Coron e Modon insembre cum alcuni Turchi, mesi del dito Signor, li qual de andar per i casali fina a Salonicho arcoiando de questi vostri. ho ordenado i non toia se non homeni e femene zoveni de Modon e Coron fina al numero de iij°, li centofixi lasar per tuor quei homeni avantazadi de Negroponte o de altro önde nuy savessemo i fosse. e per asunar i diti amaloti, che in vero iera de gran afani, e questo viti per quei puochi che nuy havessemo in Garipoli, ho promesso a quei Turchi che ne li menera per fin a Negroponte ducati do per testa, la qual spexa a voler haver nostra intencion del tuto iera necessaria.

6- Ancora, per un di Agançi, che se spaza per vostro citadin, el qual e gran mercadante in Salonichi usando sempre quei viazi de Salonichi a Negroponte, el qual de nuovo iera vegnudo da Salonichi in Garipoli, me fo dito como el marchexe de la Bondeniza, citadin vostro, haver habudo algun tratado in lo Ziton, el qual iera stado scoperto e zustificadi plusor, per lo qual tratado quei Turchi che iera li suo vesini i fasea grande guera e dani. e adeso de nuovo Vranes. che e signor circa presso queste parte, havea comandamento de andar ad asidiarlo e desfarlo del tuto. apreso me dixे che j° zovene che se elama Ordelaffo Falier iera vegnudo in Salonicho mercadante cum salvo condoto, el qual iera pasado de questa vita, et iera stado tolto tuto quello el se trovava haver che iera so e de ser Piero Grade-nigo, che iera de valor de do in iij^m ducati, digando i diti Turchi haverlo tolto cum rasion, perche la fida non se intendeva se non fina a la vita soa. per le qual do cosse me messi soto quei suo baroni Turchi efixi tanto per

contamination de dener che al dito marchexe li fixi li fosse perdonado e fato meter e seri ver in la paxie.

7- Apreso che quello so baron che va a meter lo imperio de Constantinopoli in possession de Salonichi e darve a vuy Sitines e quelli altri luogi, che li ne die dar die designarme e darne tuto el dito haver tolto de la comesaria de ser Ordelaſſo Falier, per le qual do casion li profersi de dar ducati v° de li qual faro pagar al marchexe duc&ti iij° e li ij' per la mercadantia che se recovrera. li dener che se pagara per questi amaloti de Coron e Modon faremo eli i pagara e per simel avixo far pagar a quelli de Sitines la spexa de quello.

8- Ancora, perehe in Garipoli nuy persentimo per di Agançi e per altri che tute quele forteze e luogi habitadi che e per mezo questa isola de Negroponte, el stava e habitava molti Turchi, e apreso la intencion de li Turchi iera de non de dar algun luogo habitado, digando che s'el fosse algun luogo önde non habitasse Turchi, eli intendeva che li suo suditi benehe li fosse Griesi se intendesse con Turchi como suo homeni che li so. per le qual caxon habiando information che li diti luogi havea asa rosonivol intrada, si per lo utele como per haver materia de trar li Turchi de queste parte de le marine e per esser li diti luogi in obedientia de la Signoria vostra, benehe de Constantinopoli dal bailo e capetanio vostro io non havesse de questo alguna information, io termenie de tratar per contamination de deneri cum el parer e conseio de ser Marco Grimani de poder haver quelli, e tegnissemo muodo che tuto ne fo concesso fina a mia cinque infra terra quanto dura la longeza de l'isola de Nigroponte, trazando le şaline de lo Ziton et el comercio de la scala de li formenti che insira de li suo lugia a li qual suo baroni proferissemo de marzaria per la dita concession ducati do milia. ben e vero che j° luogo che se chiama la Stelida ien sta proferto per alguna quantitate de dener at Dragazi, citadin vostro, el qual luogo e in questi a lo qual i lo concedessemo cum condicion ch'el non possa far ni edificar alguna forteza senza licencia de la Signoria vostra. e apreso ch'el dia per le spexe se faxe per diti fa ti quela parte del dener che ne parera raxonivel. denotando a la serenitade vostra chomo vegnudo nuy de qui liavemo reeherido questo rezimento de pagar questi ducati ij^m quando haveremo recevüdo el possessio de quelli per nome de la Signoria vostra, li qual ha termenado de voler tuor solamente per la Signoria vostra le forteze e luogi de lo Ropo e del Sichameno e pagar la parte tochera a li diti luogi di questa spexa li ducati ij^m, e de li altri luogi li non se vuol impazar senza parola e comandamento de la serenitade vostra. per la qual cosa per non vegnir a maneho de le proferte nostre, ser Marco Grimani e stado contento pagar el terzo de li diti dener e mi le do parte e ricever tuti questi luogi che non vuol el regimento fina al comandamento de la serenitade vostra. siando nuy contenti sempre che'l piaqua a la grandeza vostra che habiando nuy pagadi li diti dener e recevüdo li diti luogi, nuy tignamo

queli ad ogni stado e honor de la Signoria vostra, recognosandoli de la grandeza vostra digandove ogni ano de recignosansa de quanto staremo in paxe ducati ij° d'oro e quando fossemo in guerra non'esser tegnudi de dar li diti ducati ij° fina che dura quela, ma queli ne debia romagnir per suvention e forteza de questi forteze, e quando li diti luogi plaqua tuor per la Signoria vostra, lo e al vostro comando e piaser pregando la serenitade vostra de comandar el ne sia dado e restituido li dener nostri che haveremo pagadi per li diti luogi, oferandome sempre lo haver e persona a tuti i comandamenti de la serenitade vostra.

II. Ekin Özeti:

Andros Bey'i Pietro Zeno'nun Venedik Hükümetine Raporu Ocak-Mart 1403.

Venice, Archvio di Stato, Pacta reg. VI, fol. 131-131 (anc. 129—129).

1) Venedik Hükümetine; bazı notların kopyalan Andros Beyi Pietro Zeno'nun mektubuna dahil edilmiştir. 2) Gelibolu'ya vardıktan sonra Süleyman, pek çok öneride bulunmuş, fakat Beylerinden Evrenos Bey ve diğerleri, İmparatorluğa verilen imtiyazlardan hiç memnun olmamışlardı. Aynı zaman da Antonio Acciajuoli (Antuonio Bastardo), 'nin gönderdiği bir haberci Atina'daki adamlarını kaybetmemek için büyük miktarda para teklif etti. Süleyman ve Beyleri barış antlaşmasının şartları üzerinde yemin etmeye karar vermeden önce, biz Gelibolu'da sekiz günden fazla kaldık. Süleyman, İmparator VII. Johannes'e verilmiş olan bazı bölgeleri geri almak istiyordu. Birtakım güçlüklerden sonra İmparatorun elçisi ona yedi kadirgayla birlikte toprakların bir kısmını verdi. Bazı sorunlar olmasına rağmen, Venedik'in elindeki Türk tutsaklarını geri vermeyi kabul ettik. (3) Daha sonra Hıristiyan ittifakı, eğer Timur Yunanistan'a geçmeye teşebbüs etmeye kalkarsa diye, Süleyman'a katılması için dört veya beş kadirga gönderme kararını aldı. 4) Geldikten sonra Antonio Acciajuoli'nin Atina kalesini zaptetmiş olduğunu ve adamlarını halâ hapiste tuttuğunu öğrendik. Böylece, onları geri almanın uzun sürmemesi için, Süleyman'a çok yakın olan Ali Paşa'ya (Eli basia), eğer gerekirse zor kullanarak yardım etmesi için 1000 duka teklif ettim. Antlaşmaya bağlı kalacağımıza yemin ettikten sonra ertesi günü hareket ettik. 5) Bu kısa zamanda sadece 15 kişiyi Koron ve Modon'dan kurtarabildik. Neticede, habercimiz halkınızı toplamak için bir kaç Türkle birlikte Selânik'e kadar gitti. Onlara Koron ve Modon'dan dört yüz kadar sadece genç erkek ve kadınları almaları gerektiğini emrettim. Diğer yüz tanesini Eğriboz ve başka yerlerdeki adamlar için bıraktım. Çünkü Gelibolu'da yiyecek kıtlığı yüzünden tutsaklar büyük sıkıntı içinde idiler ve Türklere, adam başına onları Eğriboz'a getirmeleri için, iki duka vereceğimi vaat ettim. Çünkü bu iş için masraf mutlaka gerekli idi. Selanik'te tanınmış bir tüccar olan ve Venedik yurttaşı olduğumu

iddia eden di Agançi adında biri, Selanik'ten Gelibolu'ya geldi ve yurttaşınız olan Bodonitsa Markisi'nin Zeitounion (lo Ziton) da bazı toprakları ele geçirdiğini ve bunun üzerine, yakında bulunan Türklerin saldırarak ağır hasara sebep olduklarını söyledi. O bölgeyi idare eden Evrenos Bey (Vranes) hücum ederek ona ait herşeyi yağma etmeye karar verdi. Aynı zamanda genç bir tüccar, Ordelafo Falier'in, Selânik'e geldikten sonra öldüğünü ve Piero Gradenigo'ya ait bütün malların alınmış olduğunu ve bu mallara bin dükânın üçte ikisi kadar değer biçildiğini öğrendim. Bu iki konuyla ilgili olarak Türk beylerine rüşvet vererek Bodonitsa Markisi'ni antlaşmaya dahil ettim. 7) Selânik'i Bizans İmpratorluğuna, Atina ve diğer yerleri de size vermek için giden Türk Beyleri, Falier'in mallarını bana verecekler, bunlar için ona 500 duka vaat ettim; bunun üçyüzünü Marki'ye, İki yüzünü de ele geçireceği mallar için vereceğim. 8) Gelibolu'da, birçok Türk'ün Eğriboz'da oturduğunu ve topraklarını hiç terketmeyi istemediklerini ve oradaki Greklerin onları desteklediklerini öğrendik. Rüşvet vermek suretiyle Eğriboz'un karşısındaki karadan içeriye doğru beş mil almayı başardım. Bunun için Türklere iki bin duka vereceğimi vaat ettim. Ancak, Sitelis adı verilen bir yeri yurttaşınız Dragazi'ye, izniniz olmadan hiçbir istihkâm yapmayacağı şartıyla verdim. Biz, o iki bin dukayı bu bölgenin (Eğriboz'un) ödemesini rica ettik. Fakat onlar, sizden daha başka bir emir gelinceye kadar, Venedik için sadece Ropo ve Sichameno kalesini almayı istediler. Verdiğimiz sözü tutmak için, Bay Marco Grimani bin dükânın üçte birini, ben de o bölge için geri kalan üçte ikiyi ödedik. Verdiğimiz para ödenirse memnun olacağız.

EK III

Sapientes consilii. çapta, mccccij die secundo junij.

Cum nobilis vir ser Petrus Geno, dominis Andros, tanquam bene dispositus ad honorem nostrum personaliter fuerit anno preterito in partibus Gonstantinopolis exercitando multo tempore per?onam şuam de voluntate rectorum nostrorum de inde in tractatibus pacis concludere inter utrumque filium Basayti, et maxime cum illo qui dominatur in partibus Grecie, in quibus tractatibus procuravit honorem nostrum, comodum et utilitatem locorum et subditorum nostrorum, .icut est omnibus manifestum, et ob dictam causam ducatorum cxlv in presentando barones dictorum dominorum et in solvendo notariis qui fecerunt scripturas, ut constitit officialibus eorum, et ultra hoc pro expensis sibi et duobus suis famulis factis per ser Marcum Grimani tribus mensibus cum dimidio, ut ab ipso clare habitum est, expensam fixerit ducatorum xl et ultra quia, ut dictus ser Marcus asserit, habuit ab eo tantum quod fuerit sibi plene et plusquam satisfactum, ulterius apud hoc ipse nobilis nunquam cessavit, sed pluries laboravit eundo addiversas partes pro executione promissorum in parte predicta que fieri non potuerit sine magno incomodo et labore

persone sue, et propterea honestum et debitum sit providere quod ipse nobilis habeat expensam per ipsum factam cum illari animo contentus fuerit et sit operasse personam suam in servicijs nostri comunis; vadit pars quod dicti cxlv ducati expensati per ipsum nobilem dari debeant nobili viro ser Barbono Mauroceno, ut scribit, et similiter ducati xl pro expensa quam fecit in stando tribus mensibus cum dimidio ad mensam dicti ser Marci cum duobus famulis, cum satis esse debeat nostro dominio habuisse exercitum persone sue et non velle quod expenderet suam pecuniam. De parte-51, non-7, non sinceri-4.

Ek III.

Pietro Zeno ve Marco Grimani'nin Türklerle barış antlaşması görüşmeleri sırasında yapmış oldukları harcamalar için ödeme yapılması hakkında Venedik Senatosunun kararı.

2 Haziran 1403

Venice, Archivio di Stato,
Senato, Misti 46, fol. 88'.